

Gotaas medzi bežeckými príbehmi minulosti našiel skutočné skvosty.
Christopher McDougall

THOR GOTAAAS

Dejiny behania

premedia

DEJINY BEHANIA

Thor Gotaas

DEJINY BEHANIA

Z nórskeho originálu *Thor Gotaas: Løping, En verdenshistorie* preložila Zuzana Demjánová

This translation has been published with the financial support of NORLA

Vydala Premedia Group, s.r.o., Bratislava 2013
Grafická úprava textu Izabela Koska
Obálka Martin Mistrík, www.zelenaluka.sk
Zodpovedný redaktor Martin Búr
Jazyková redakcia Martin Grbjar

Prvé vydanie

Copyright © Gyldendal Norsk Forlag AS 2008
Norwegian edition published by Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo
Published by agreement with Hagen Agency, Oslo
and Gyldendal Norsk Forlag AS, Oslo
Preklad © Zuzana Demjánová, 2013
ISBN 978-80-8159-027-6

OBSAH

PREDSLOV 11

POSLOVIA A PREDCHODCOVIA 13

Od chyže k chyži 13

Poslovia a krasobežci 17

BEHANIE – PRVOTNÁ ĽUDSKÁ VLASTNOSŤ 26

Kráľovský beh na dlhé trate 27

Faraónsky beh 28

UCTIŤ SI BOHOV 31

Na počesť Dia 35

Pocťa Hére 37

Dôležité profesie a kritickí filozofi 38

Ľahkonohí Krotónci 40

Grécke rekordy? 41

RÍMSKE ŠPORTOVÉ HRY 43

Pavlov svet 46

PRETEKY NA SLONOCH A ČÍNSKA ROZPRÁVKA 50

Na štartovacej rovinke so slonmi 52

BEŽIACI MNÍSI 56

Posvätná hora a svätí muži 58

S KOŇMI OPRETEKY 63

Po vysočine hore a dole kopcom 68

Talianske bežecké slávnosti 69

Kvôli Bohu nahý 71

Smiech ako ľudová zábava 72

STÁVKY, HODINY A METLY 74

Doverova olympiáda 77

Bežkyne 79

Skutočnosť alebo výmysel 83

Bez šiat a bez hanby 85

FRANCÚZSKE OSVIETENSTVO A NEMECKÁ VÝCHOVA KU ZDRAVIU 88

Nemeckí filantropi 90

MENSEN ERNST A KAPITÁN BARCLAY 93

Kapitán Barclay 97

Veľa tréningu a málo pitia 102

BIZÓNIE SRDCE NA RAŇAJKY 105

Zocelovanie mládeže 106

Iniciácia líščieho bežca 110

Beh o život 112

Na ľadovej kryhe a v dažďovom pralesi 113

Tarahumarovia 115

Prečo Indiáni behávali? 117

BLUFOVANIE A PREKÁŽKY 118

Indián vo veľkomeste 121

Fantastické podvody a triky 122

Šesť dní v kuse 126

Vznik modernej ľahkej atletiky 130

ZMRŤVYCHSTANIE OLYMPIJSKÝCH HIER 134

Epochálny návrh 136

Roznášač vody 138

Drsná žena 141

Maratón pokračuje 142

Katastrofa 145
Je maratón škodlivý? 146

BEHAŤ DOOKOLA PO DRÁHE 149

Metre alebo míle 150
Topánky do ťažkých podmienok 152
Šport ako imperializmus 154
Prichádzajú ženy 155

FÍNSKE SISU 159

Kamenná tvár 161
„Behanie má v krvi každý Fín“ 167

ULTRADLHÝ BEH AKO BUDOVANIE NÁRODA 170

Comrades 171
Za oslobodenie národa 173

KRÍŽOM CEZ AMERIKU 176

POCHYBNÉ RASOVÉ TEÓRIE 186

Muž a mýtus 189

VOJNA A MIER 194

Gunder 196
Arne 199
Rekordné leto 200
Tvrдый duel 202
Peniaze, peniaze 204

V SLUŽBÁCH ŠTÁTU 207

Obor sa prebúdza 211
Žeravá vôľa 212
Vláda intervalov 215

MÍĽA SNOV 219

PRICHÁDZA AFRIKA 225

Lavína Keňanov 230

MILOVAŤ KRAJINU BOLESTI 234

Arthur Lydiard 240

PRETOŽE SA CÍTIM OMNOHO LEPŠIE 243

Lydiardova nákazlivá iniciatíva 243

Čo to je? 246

Obézny lekár v zlej kondícii 248

Náboženstvo alebo šport? 250

Zabudnite na psychiatra! 253

Endorfíny 255

Bežiaci guruovia 256

Pozitívna závislosť? 259

Negatívna závislosť? 262

VEĽKOMESTSKÝ MARATÓN 265

Skeptický filozof 269

Trvalý trend? 270

MARATÓNSKE BEŽKYNE 272

Grete 277

Ingrid 285

MR. COMEBACK 292

HVIEZDY, BIZNIS, DOPING 307

Všestranný fenomén 309

Prelomiť bariéry 310

Veľký biznis 312

Široká paleta dopingu 314

BEHANIE A ZEN 319

BEŽAŤ AKO PŠTROS 326

Jedna kríza za druhou 332

Jeden maratón denne? 334

VYKROČIŤ Z CHUDOBY 336

Kmeň bežcov 337

Cieľavedomé ženy 342

Zahranční pomocníci 342

Africká metla 344

AKO RÝCHLO MÔŽE ČLOVEK BEHAŤ? 346

Kde je hranica? 349

Od Antarktídy po Saharu 350

Nadčasový krok 351

POĎAKOVANIE 356

LITERATÚRA 358

POZNÁMKY 372

PREDSLOV

Je, prirodzene, nemožné spísať úplné svetové dejiny behania. V najstarších prameňoch sa dá vyberať len z mála a často ide o anekdotické zdroje. Spisovateľ si musí vystačiť s existujúcimi prameňmi, posplietat' ich a vytvoriť čo najobsiahlejší obraz.

Z obdobia po roku 1800 sa nám zachovala záplava zaujímavých prameňov a z tých si autor musí povyberať najlepšie a zvyšok vylúčiť.

Hoci bude takáto kniha ovplyvnená časom a priestorom, v ktorom sa spisovateľ pohybuje – Nórskom a Európou krátko po roku 2000 – pokúšal som sa zachytiť v nej celý svet. Tiež som sa snažil vypátrať dlhé, dôležité línie, ktoré sa prelínajú touto veľkou témou. No i tak je kniha poznačená tým, že ju napísal Európan, ktorý sa pozerá na svet zo Škandinávie. Nedá sa tomu zabrániť, práve tak, ako som nemohol zabrániť tomu, aby v knihe nezanechali stopu spisovateľove preferencie a fascinácia, pokiaľ ide o špecifické osoby a udalosti.

Kniha sa nepokúša predstierať, že je niečím iným ako len jednou verziou svetových dejín behania – a to autorovou.

Prijemné čítanie.

Korsvoll, Oslo
Thor Gotaas

POSLOVIA A PREDCHODCOVIA

Vraví sa, že niektorí poslovia si ostrihali vlasy a správu im napísali na holú lebku. Vlasy im dorástli a príjemca musel posla ostrihať, aby si mohol posolstvo prečítať.

NEZNÁMY PRAMEŇ

V nemeckom Mainzi žila v osemnástom storočí mladá dievčina, ktorá zabila vlastné dieťa. Zúfala si a hanbila sa, pretože ho počala mimo manželstva. Jej zločin odhalili. Zatkli ju a odsúdili na verejnú popravu.

Nastal deň, keď ju mali popraviť.

Na ceste na popravisisko pozorovali ju aj jej sprievod mešťania. Mnohí si mysleli, že nie je správne vydať do rúk kata takú nádhernú dievčinu. Istá vznešená šľachtičná s ňou veľmi súcitila a zaumienila si, že dievča nesmie umrieť. Urýchlene vyhládala princa Johanna Friedricha Karla von Onstein, ktorý potvrdil svojím podpisom omilostenie dievčaťa a privolať svojho bežca, ktorý mal dokument čo najrýchlejšie zanieť na najvyšší súd. Aj bežcovi bolo dievčaťa ľúto a rozbehol sa do ulíc, zrýchlil, keď šiel do kopca, utekal ako nikdy predtým s vedomím, že ide o mladý život. Pri mestskej bráne zakričal „Milosť, milosť!“ a jeho výkriky sa doniesli až k najvyššiemu súdu.

Sudcovia vyhovel princovmu prianiu a uvoľnili povraz obtočený okolo zápästí bledej vystrašenej dievčiny. Odpadla a zrútila sa do kňazovho náručia – konečne sa táto nočná mora skončila a ona bola voľná.

Bežec sa stal hrdinom dňa, občania mesta ho víťazoslávne odniesli domov na rukách a princ ho štedro odmenil. Ale bežca zdesenie z myšlienky, že by mohol prísť neskoro, načisto zničilo a hrôza sa zakorenila v jeho srdci: čoskoro na veľký žiaľ princa i občanov mesta umrel.¹

Od chyže k chyži

Tisícky špeciálne vycvičených bežcov-poslov pôsobili v rôznych kultúrach po stovky rokov. Povrávalo sa, že do ich piat sa dali zabíjať klince – také ich mali tvrdé. Možno to nebolo celkom tak, ale chodidlá mali nepochybne stvrdnuté, či už vykonávali svoje povolanie v Európe, Afrike, Amerike, Indii alebo Číne. Najznámejší spomedzi nich sú inkskí bežci.

V roku 1532 prišli do Južnej Ameriky Španieli a dobyli ríšu Inkov, ktorá sa vtedy rozprestierala od súčasných hraníc medzi Ekvádorom a Kolumbiou po čílske Rio Maule, a kde žilo približne desať miliónov ľudí.

Inkovia vybudovali a ovládali úspešné impérium, čo sa pripisuje okrem iného dobrej a rozvinutej komunikačnej a cestnej sieti. Cesty stavali čo najrovnejšie, aby ušetrili čas cestujúcim, a preto do strmých svahov často vystupovali po dlhých schodiskách. Cesty tesali do skaly alebo ich podopreli múrom a tie najväčšie z nich lemovali mílniky, ktoré udávali vzdialenosť – jedna míľa zodpovedala šiestim tisíckam krokov. Ak bolo rieku riskantné prebrodiť, tiahli sa ponad jej koryto visuté prechody z lián alebo primitívne mosty.

Profesionálni bežci, *chasquis* – čo znamená vymieňať, dávať a brať – vytvárali efektívny systém poslov. Poslovia trénovali od malička, vybrali ich spomedzi najlepších a najspoľahlivejších bežcov a boli viazaní prísahou mlčanlivosti. Boli hrdí na svoje povolanie, uctievanie zákona sa v ríši, kde sa krádež kukurice z inkských polí trestala smrťou, považovalo za samozrejmosť. Bežci bývali v malých chyžiach pozdĺž ciest po štyroch alebo šiestich – to záviselo od dôležitosti komunikácie. Dvaja muži sedeli vždy na prahu a sledovali cestu. Hneď, ako zbadali prichádzať posla, vyšiel mu jeden z nich naproti. Šiel popri poslovi, ktorý mu tri-štyrikrát zopakoval jednoduchú ústnu správu, alebo od neho prevzal zauzlenú šnúрку so správou – Inkovia ešte nepoznali koleso a ani abecedu.

K šnúrkám boli priviazané menšie povrázky rôznych farieb. Boli usporiadané paralelne alebo vychádzali z pevného bodu: všetky vyjadrovali čísla a ich význam. Uzly oznamovali príjemcovi čísla a farby význam týchto čísel. Bežci nedokázali prečítať uzlové kódy. Často prenášali tajné správy a lúštením uzlov sa potom zaoberali odborníci na šnúrkové kódovanie.

Keď bežec prevzal správu, pokračoval čo najrýchlejšie k ďalšej chyži, ktorá stála o niekoľko kilometrov ďalej, tam sa rituál zopakoval, zatiaľ čo si prvý bežec sadol a čakal na ďalšiu úlohu. Keďže boli etapy pomerne krátke, usilovali sa bežci bežať čo najrýchlejšie.

Prenášali všelijaké druhy správ rozličnej dôležitosti: od krajských guvernérov až po najmocnejšieho v ríši – samotného Inku, miestne novinky, príkazy zhora, informácie o úrode a hospodárskych zvieratách. Po cestách a mostoch, ktoré sa tiahli od pobrežia až po vysoko položené horské oblasti (vyše 4 000 metrov nad morom) sa bez ustania ponáhľali poslovia, ktorí na etapy dokázali denne prekonať 250 kilometrov. Aby načerpali nové sily, žuli bežci kokové listy a správa sa podávala bez prestávky od jedného posla k druhému, až kým sa nedostala k príjemcovi.

Poslovia sa dali – podobne ako ich kolegovia v mnohých zemiach – poľahky rozoznať podľa vysokých pier na hlave. Svoj príchod ohlasovali

zatrúbením na mušľu, ktorú nosili na šnúrke okolo pása. Pre prípad útoku boli vyzbrojení palicou a slučkou. Tisícky bežcov boli v neustálej pohotovosti, pracovali v pätnásťdňových zmenách a jedlo a ubytovanie im hradil štát. Boli takí dôležití, že zarábali toľko ako starostovia miest.

Poslovia prenášali Inkovi do Cuzca všeličo možné, aj exkluzívne jedlo ako napríklad slimáky či morské ryby. Takto sa na panovnícky dvor hlboko vo vnútrozemí dostali popoludní ryby, ktoré ulovili len v to ráno. Existoval aj iný typ poslov – *hatun-chasquis* – títo bežci prenášali väčšie a ťažšie veci a striedali sa v poldňových zmenách.

Výnimočne dôležité správy od monarchu označovala červená stuha alebo špeciálne odetí služobníci. Pri každej chyži bola pripravená varovná signaliizačná vatra, ktorú zapalovali, ak oblasť niekto napadol alebo ak nastala vzburá. Službukonajúci bežci vtedy zapálili vatru a rozposlali správy do hlavného mesta, kde býval vládca a jeho rada. No ešte predtým, ako sa panovník dozvedel o príčine poplachu – ten si „prečítal“, až keď dorazilo posolstvo – prikázal vojsku, aby pochodovalo v smere, odkiaľ bol vydaný poplašný signál.²

Strediskom bežcov bolo mesto Cuzco. Vnímali ho aj ako centrum sveta a bola to hlavná rezidencia Syna slnka, Inku. Mesto leží takmer 3 500 metrov nad morom a v období, keď Inkská ríša najviac prekvitala, malo vyše 200-tisíc obyvateľov. V čase najväčšieho rozmachu ležali najvzdialenejšie kúty ríše 1 500 kilometrov od Cuzca a poslom trvalo päť dní, kým tam dobehli. Každý deň sa vydávali nejakí bežci na cestu z mesta a iní zase prichádzali do paláca. Keď sa bežci stretli na ceste, tí, ktorí bežali do Cuzca, vždy ustúpili z cesty tým, ktorí z neho prichádzali – takej veľkej úcte sa tešilo mesto.

Z prameňov sa dozvedáme, že Inkovia si pokorne ctili prírodu a životné prostredie. To platilo i pre poslov. Inkovia pripisovali dušu aj najmenšej veci. Všetko bolo živé a vyžadovalo si úctu človeka, ktorý sa mal usilovať získať priazeň všetkých bytostí. Bežci, ktorí sa ponáhľali cez planiny a hory, nevideli pustatinu, ale krajinu plnú duchov, predmetov, skál a zvierat, ktoré boli súčasťou ľudského sveta a ktorým sa mal človek podriaďiť. Milióny bytostí pozorovali a strážili každý krok, ktorý bežec spravil. Inkskí poslovia sa nebáli samoty na ľudoprázdnych úsekoch alebo behu v nočnej tme, ale skôr množstva duchov, ktorí by mohli bežca opustiť, ak by sa nesprával a nerozmýšľal tak, ako má. Ich svet sa hemžil neustálymi hrozbami a nikdy si neboli istí, aké zlo im chystajú nepriatelia alebo prírodné sily. Bežci vedeli, že správa a rýchlosť, akou ju doručia, je dôležitá pre celé spoločenstvo a prežitie v čase vojny i mieru, neúrody a prírodných katastrof. Predtým, ako prebrodili rieku, sa napili z jej vody a poprosili ju, aby bola k nim láskavá. Ak zahliadli netopiera, začuli vtáka, sníval sa im čudný sen – na toto všetko posol nezabúdál a malo to preňho symbolický význam.

„Beda – muselo sa to stať,“ povedal bežec zasiahnutý osudom. Podľa Inkov bolo všetko podriadené vôli duchov.

Nielen poslovia boli v Inkskej ríši šikovní bežci.

Ak sa chcel niekto stať členom inkskej vyššej triedy, musel zvládnuť štvorročnú výučbu a bežecké preteky boli najdôležitejšou súčasťou záverečnej skúšky. V školách Cuzca učili najlepších učenci elitu Inkskej ríše reč vládcu, náboženstvo a uzlové kódy. Posledný rok venovali štúdiu dejín a dodatočne sa venovali topografii, zemepisu a astronómii. Nechystali sa na dráhu poslov, ale beh museli zvládnuť i tak.

V deň skúšky, *huaracu*, v inkskom dvanástom mesiaci (november) sa kandidáti zhromaždili na veľkom námestí v Cuzcu, aby sa pomodlili k Slnku, Mesiacu a Hromu. Pred skúškami sa všetci mladíci nakrátko ostrihali, obliekli sa do bieleho a hlavy si ozdobili čiernymi perami. Spoločne s rodinami šla skupinka k neďalekému vrchu Huanacauri, kde sa stravovali podľa prísnej diéty pozostávajúcej z vody a kukurice, vykonávali rituály a tancovali. Po niekoľkých dňoch dostali červené a biele košeľe a spali v stane s rodinami. Potom ich čakali osemkilometrové bežecké preteky na Huanacauri, jednom z najsvätejších miest široko-ďaleko, na ktorého vrchole sa podľa legendy jeden z bratov prvého Inku premenil na kameň. Ale ešte pred touto premenou mu narástli krídla a vyzeral ako vták, ktorého si Indiáni vážili najviac, pretože vedel tak rýchlo lietať a stúpať do výšky – na sokola. Slovo *huaman* znamenalo v ich reči sokol i rýchlosť. Veľa slov sa začínalo na slabiku *hua*, čo poukazuje na dôležitosť sokola v inkskom folklóre. Tieto preteky sa konali pod znamením sokola.

Rýchlosť bola pre Inkov dôležitá, vďaka nej sa dala udržiavať moc a poriadok. Platilo to pre rýchlosť bežcov i pochodujúcich vojenských jednotiek. V krajine, v ktorej nepoznali iný dopravný prostriedok okrem nôh, boli sokoly, bežci a vojaci úzko spätí. Inkovia ovládli aj národ Caraov, ktorí nemali poslov na štafety a ani šnúrkové uzly. Vďaka tomu boli v mnohých ohľadoch menej zdatní a stali sa ľahkou korisťou.

Pred pretekmi umiestnili organizátori na vrchol kopca figúrky vytesané z kamennej soli: sokola, orla, divú kačku, kolibríka, hada a líšku. Po odštartovaní sa účastníci strkali a všetci sa usilovali z celej sily, aby si vyslúžili česť a dobrú vôľu bohov. Keď bežci pribehli do cieľa, schmatli figúrky. Prví si vzali najvzácnejších vtákov, posledný sa musel uspokojiť s bezcenným plazom. Každý muž si zhora priniesol dôkaz vlastnej sily alebo slabosti a diváci vedeli, koho oslavovať a komu sa vysmiať. Bola veľká hanba, ak niekto preteky nedokončil.

V noci spali súťažiaci na úpäť vrchu a ráno vystúpili na vrchol, kde boli vztýčené dva kamenné sokoly. Dva tímy mladíkov sa pustili do tvrdého súboja. Neskôr si zmerali sily v strelaní z luku a hádzaní slučkou. Nasle-

dovala skúška vôle, pri ktorej ich bili, no nesmeli dať najavo, že cítia bolesť a potom museli vydržať na svojom poste desať nocí bez spánku. Kandidáti museli aj nehybne stáť a ani nežmurknúť, zatiaľ čo sa im dôstojník zaháňal kyjakom nad hlavou a švihal mečom pred očami.

Tých, ktorí v skúške obstáli, prijal najvyšší Inka a dostali špeciálne ušité krátke nohavice, diadém z pier a kovové hrudné platne. Uši im prepíchli zlatými klincami a mohli nosiť ťažké šperky do uší – na znamenie toho, že patria k elite – „dlhým ušiam“. Predtým, ako ich prijali do najvyššej spoločenskej vrstvy, ich čakalo ešte niekoľko ceremónií: tancovanie a rituálny kúpeľ, odovzdanie zbraní a slávnosť. Napokon museli vyklčovať kus zeme.⁴

Hoci Inkovia považovali behanie za jednu z mnohých športových disciplín, ktorým sa venovali okrem iného aj na veľkých výročných atletických hrách i menej významných udalostiach, spomínajú sa v prameňoch ostatné športy menej ako štafetový systém, na ktorý boli hrdí a ktorý sa stal poznávacím znamením ríše. Behajúci poslovia boli nervovým systémom ríše. Pomocou nich ju Inkovia kontrolovali. Španieli pochopili, akí užitoční sú poslovia, a ponechali si ich. Španielsky posol na koni potreboval na zdolanie vzdialenosti z Limy do Cuzca dvanásť dní, zatiaľ čo bežci zvládli túto trasu za tri dni.

Poslovia a krasobežci

Po strednej Európe sa pohybovali bežci-poslovia od pätnásteho storočia. Pracovali na plný úväzok alebo plnili rôzne úlohy, ktoré im zadávali vlastníci zeme a šľachta. Jedno porekadlo nám prezrádza dôležitý fakt o vzťahu nevoľníka k svojmu pánovi: „Pánovi máš slúžiť šesť dní v týždni, siedmy deň nech je z teba posol.“⁵

V poľskom Breslau (Wrocław) v roku 1573 velil vrchný posol štyridsiatim zverencom. Mali dobré mzdy, pevný pracovný čas a privilégiá – boli napríklad oslobodení od vojenskej služby. Hoci bola stredná Európa rozdelená do malých štátov a trasy boli pomerne krátke, keďže miesto určenia nebolo nikdy ďaleko, najbližšie štáty spolu komunikovali a poslovia museli často zvládnuť sto kilometrov denne. Odmeňovali ich podľa dĺžky misie a ak odpočívali, nič si nezarobili. Na začiatku sedemnásteho storočia existovali v Nemecku bežci-poslovia ako samostatné povolanie. Dôkazom sú aj priezviská ako Läufer (bežec), Löper a Bott (posol). Povolanie sa často dedilo z otca na syna.

Existovali nariadenia o trasách a tom, koho treba upozorniť či vyhľadať. Cesty boli kľukaté a poslovia museli informovať veľa ľudí. Porekadlo „bežec a klamár“ naznačuje, že potom zaliaty posol, prichádzajúci do neznámeho mesta a jednou nohou na odchode, mohol preháňať a šíriť nepravdy.⁶

Muža, ktorý veľa cestoval a počul veľa noviniek, lákalo klamať, keď sa

okolo neho zhromaždili zvedaví občania. Na príchode posla bolo niečo exotické, keď sa prihlásil pri mestskej bráne pred posledným šprintom do určeného cieľa a nezvyčajný bol aj celý rituál vykrikovania noviniek alebo odovzdávania dokumentov v spoločnosti, v ktorej boli mnohí analfabetmi. No nie všetci poslovia vedeli čítať. Vraví sa, že niektorým poslom na dlhé trate ostrihali vlasy a napísali im správu na lebku. Vlasy im narástli a príjemca správy ich musel ostrihať, aby si mohol správu prečítať. Poslovia nesmeli hovoriť o správach za všimné, ak by tento zákaz porušili, hrozil im zákaz výkonu povolania. Akékoľvek porušenie povinností bolo prísne trestané.

V porovnaní s ľuďmi, ktorí žili usadenejším spôsobom života, boli poslovia scestovaní a veľa toho vedeli. Vykonávali prácu, ktorá im umožňovala prekračovať štátne hranice a stretávali sa s osobami z vyšších spoločenských skupín, hoci sami pochádzali zo skromnejších pomerov. Poslov si ľudia veľmi vážili a ich povolanie bolo odrazovým mostíkom k vyššiemu spoločenskému statusu.

Ublížovať alebo brániť poslom vo výkone povolania bolo zakázané. Požívali diplomatickú imunitu aj v čase vojny a prechádzali cez bojové polia, nesúc správy o výsledkoch rokovaní. Samotné správy boli veľmi dobre chránené pred vetrom a dažďom kapsulou, ktorá bola skrytá v pútnickej palici posla. V niektorých paliciach bolo na ich konci aj miesto pre fľašku s vínom a poslovia si po ceste z neho upíjali a jedli na tvrdo uvarené vajcia a iný proviant. Obliekali sa do špeciálnych uniforiem vo farbách mesta a nosili so sebou aj kyjak, kopiju alebo krátky meč, aby sa mohli brániť proti psom, lúpežníkom či iným protivníkom. Ich identitu potvrdzoval odznak a pas s mestským erbom na vrchu.⁷

V Nemecku sa epocha poslov vo verejných službách skončila okolo roku 1700. Stali sa zbytočnými vďaka lepším cestám a komunikáciám pre kone a kónské záprahy, ktoré prispeli k rozvoju nemeckej poštovej služby, hoci v roku 1712 potrebovali na roznášanie pošty v Berlíne len štyroch mužov. Postupne prevzali úlohu bežcov poštári. Súčasne vzrástol aj objem pošty, keďže si ľudia dávali posielat aj noviny a časopisy a písali súkromné listy.

Nezamestnaní nemeckí mestskí poslovia si po roku 1700 našli nových zamestnávateľov. Králi a šľachtici bežcov využili na ohlasovanie svojho príchodu na veľké slávnosti a stretnutia. Koče ťahané koňmi sa zriedka pohybovali rýchlejšie ako osem-deväť kilometrov za hodinu a svižný chlapík ich poľahky predbehol.

Pôvodne mali bežci predchádzajúci sprievod inú funkciu. V šestnástom storočí boli cesty také zlé, že sluhovia bežali pred kočiarom, aby našli čo najlepšiu a najbezpečnejšiu trasu. Neskôr sa starali o to, aby sa pánom cestovalo príjemne a fackami svietili na cestu. Najradšej bežali vedľa seba

v jednej línii a pozdĺž ciest patrili k charakteristickým úkazom. Významného muža na cestách, ako napríklad tureckého sultána bolo vidieť a počuť už z diaľky vďaka zvončekom, praskajúcim kolesám na kočiach, spevu a hlasnému rozhovoru bežcov.

V šesnástom storočí patrilo k sultánovmu dvoru sto perzských bežcov, ktorých volali *peirles* – pešiaci. Ak sultán cestoval po vidieku, bežali obrátení dozadu popri kočiari, robili kotrmelce a umelecké kúsky, aby sultána zabavili. Boli to bežiaci dvorní šašovia a obšťastňovali sultánovu spoločnosť na cestách. Sultán mal medzi bežcami svojich obľúbencov, ktorí si dávali do úst hrboľaté strieborné guľky a prežúvali ich, podobne ako kone hryzúce uzdy. V jednej ruke držali sladkosť – sušené ovocie, vďaka ktorému si udržiavali vlhké ústa. To bolo v takej horúcej krajine ako Turecko dôležité.⁸

Z inzerátu v breslauských novinách z 24. januára 1798 je zrejmé, aké vlastnosti vyhľadávali šľachtici u bežcov:

Hľadá sa bežec. Hľadá sa mladý bežec, ktorý má dobrú postavu a priaznivý vzhľad, je oholený a ostrihaný, vie sa správať a ktorý vie bežať rýchlo a na dlhé vzdialenosti. Ak by sa taký našiel, nech sa prihlási v dvadsiatom ôsmom dni tohto mesiaca v zámku Kratzkau, kde sa môže tešiť na skvelé pracovné podmienky.⁹

Ak sa o pozíciu uchádzalo viacero rovnako dobrých kandidátov, uskutočnil sa výberový proces.

Vojvoda z anglického Queensbury stál na svojom balkóne v Piccadilly a nechal uchádzačov behať, až kým sa nespotili. Ten, ktorý sa najmenej spotil a vyzeral najmenej vyčerpaný, dostal miesto. „Mám pre teba uplatnenie, mladý muž,“ povedal vojvoda tým, ktorí prešli testom – plusom bolo, ak bol bežec navyše pekne oblečený a elegantne sa pohyboval. Lhký štýl behania a ukázkový odev boli ideálne. Vraví sa, že poslovia pôsobili eroticky pritažlivo na ženy a na obrazoch sú znázorňovaní ako muži s vynikajúcimi proporciami a silnou vôľou. V porovnaní s ochabnutými šľachticmi boli svižní a rýchli a ľahko sa dali rozpoznať podľa chudých tvári a štíhlych tiel.

Raz v jeden veľmi teplý deň behali hore-dole pred vojvodom z Queensbury kandidáti na post bežca, zatiaľ čo on sa rozvaloval na balkóne. Jeden z mužov sa mu zvlášť páčil a nechal ho behať veľmi dlho. Napokon vojvoda zakričal: „To mi stačí“, načo bežec ukázal na peknú vypožičanú uniformu, odvetil: „To mi stačí“, a utiekol tak rýchlo, že ho nik nedokázal dohoniť.¹⁰

V Anglicku poslom hovorili *running footmen* a šľachtici ich zamestnávali od sedemnásteho storočia, aby nosili správy a pretekali sa o peniaze – podobne ako dostihové kone. *Footman* musel byť slobodný, mladý a pekný